

Plan for trygt og godt skulemiljø

Grinde skule 26/27

INNHALD

Formålet med planen	2
1 EIT TRYGT OG GODT SKULEMILJØ	3
1.2. Systematisk arbeid med skulemiljø	4
1.3. Kjenneteikn på eit trygt og godt skulemiljø	4
1.4. Evaluering av det førebyggjande arbeidet	7
2. AKTIVITETSPLIKT	8
Følge med.....	8
Gripe inn	9
Varsle	9
Undersøkje.....	9
Setje inn tiltak	9
1.1. Særskilt sårbare elevAr.....	10
2.1.1. MOGLEGe kjenneteikn på sårbarhet.....	10
2.1.3. Skulemiljøtiltak for å TA VARE PÅ særskilt sårbare elevAr	11
1.2. Skjerpa aktivitetsplikt når ein TILSEtt krenkAr ein elev.....	12
2. KlageTILgang	13
3 BrukARmedverknad	13
3.1 Elevrådet	14
3.3 Trivselsprogrammet (TL)	14
4 KARTLEGGINGSVERKTØY	14
4.1 Verktøya Spekter og elevundersøkinga	15
4.2 Sosiogram	15
4.3 Kartlegging av det sosiale miljøet i klassen	15
4.4 Observasjonsverktøyet INNBLIKK.....	16
APPENDIX	16
FORSKING OM KRENKING OG MOBBING	16
Utestenging- årsaker og følgjer.....	16
To hovudtypar av mobbarar	17
digital mobbing.....	18
Intensjonskriteriet.....	18
Maktubalanse	19
Repetisjon.....	19
Opplæringslova kapittel 12	19
Kapittel 12 Skulemiljøet til elevane	19
Kapittel 13 Ordenstiltak	22

Skulereglar for Tysværskulen	23
Lov om straff (Straffeloven).....	23
§ 202. Identitetskrenkelse.....	23
§ 263. Trusler	23
§ 266. Hensynsløs atferd	23
§ 267. Krenkelse av privatlivets fred, (første ledd).....	24
Lov om opphavsrett til åndsverk m.v. (Åndsverkloven).....	24
V FNs konvensjon for barns rettigheter.....	24
RESSURSSIDER OG KJELDER	24

FORMÅLET MED PLANEN

Planen er ein lokal plan for skulen, som er forankra i gjeldande regelverk og den kommunale planen for eit trygt og godt skulemiljø.

God kommunikasjon og samhandling er kvalitetskjenneteikn på eit trygt og godt skulemiljø. Det er eit felles ansvar og ei moralsk forplikting for alle på Grinde å skape eit slikt miljø. Elevane skal få erfaringar med å lytte til andre, yte for andre og medverke til eit godt og inkluderande fellesskap. Dei skal kunne ta imot ros og tilbakemeldingar og kunne tilpasse seg reglar og system.

Kapittel 12 gjeld for skolen, skolefritidsordningar og leksehjelpsordningar §12-1. Eit trygt og godt skulemiljø omfattar det som skjer på skulen sitt område, på skulevegen og alle arrangement i skulen sin regi. Skulehelsetenesta, pedagogisk psykologisk teneste (PPT) og andre tverrfaglege tenester er viktige medspelarar i arbeidet med å skape eit godt miljø. Alle vaksne rundt barnet utgjer eit lag som har eit felles ansvar for å vere med på å skape eit trygt oppvekstmiljø.

Grinde skule skal vere kjenneteikna av nulltoleranse for krenking, mobbing, trakassering og diskriminering. §12-3. Skolen skal ikkje godta krenkjande oppførsel frå elevar eller andre som oppheld seg på skolen. Kva for som blir rekna som krenkingar, er ei heilskapsvurdering. Mobbing, vald, diskriminering og trakassering er døme på krenkingar. Låg terskel, men ikkje alle kritiske ytringar og usemje mellom elevane er omfatta. Omgrepet er objektivt, men terskelen for kva som er krenkjande, er ikkje lik for alle elevar.

Aktivitetsplikta gjeld uavhengig av om noko er ei krenking eller ikkje.

Rektor skal systematisk syte for at alle tilsette har god kunnskap om kapitelet med tilhøyrande endringar. Skulen skal informere elevane og foreldra om rettane deira og særleg informere om aktivitetsplikta etter §§ 12-4 og 12-5 og om høvet til å melde saka til Statsforvaltaren etter § 12-6

«Alle elevar har rett til eit trygt og godt skulemiljø som fremjar helse, inkludering, trivsel og læring.» §12-2

Grinde skule arbeidar med dette kontinuerleg gjennom skuleåret.

Elevane på Grinde skal bli møtt av vaksne med gode verdiar. Strategiplanen legg føringane, og rektor er ansvarleg for å synleggjere verdiane i lokale dokument. Skulen sin lokale kultur kjem til uttrykk i form av haldningar og verdiar og er summen av m.a. elevsyn, læringssyn, skuleleiing, kompetanseheving og vurderingsmåtar.

I Opplæringslova § 12 brukar ein omgrepet skulemiljø, forstått som summen av læringsmiljø og ytre rammefaktorar. Læringsmiljø er dei miljømessige faktorane som skulen har påverknad på. Elevføresetnader og heimesituasjon er døme på ytre rammefaktorar. Psykososialt skulemiljø blir definert som summen av læringsmiljø og ytre rammefaktorar og føreset at alle rundt eleven samarbeider.

Det er læraren som har ansvaret for å utvikle eit godt læringsmiljø. Dette krev fokus på klasseleiing, mobbing og andre krenkingar. Ein god klasseleiar motiverer elevane og har positive forventningar til dei, gir elevane fagleg og sosial støtte, skaper ein god læringskultur, syter for struktur og reglar, er open for å bli observert av kollegaer og vurderer sin eigen praksis med fokus på forbetring og utvikling.

1.2. SYSTEMATISK ARBEID MED SKULEMILJØ

Arbeidet mot mobbing og andre krenkingar inngår i det daglege arbeidet med å skape eit godt læringsmiljø på Grinde skule.

Systematisk arbeid mot mobbing inneber:

- Førebyggjer
- Avdekker
- Stoppar
- Følgjer opp uønska hendingar.

Skulen må vere særleg merksam på ansvaret ein har når det gjeld digital mobbing.

1.3. KJENNETEIKN PÅ EIT TRYGT OG GODT SKULEMILJØ

Grinde skule har ei god leiing som kontinuerleg arbeider med å forbetre ulike sider ved læringsmiljøet og har gode rutinar for arbeidet med skulemiljø.

- Skulen har utvikla ei god klasseleiing prega av gode relasjonar mellom lærer og elev.
- Skulen har positive relasjonar mellom elevane og ein kultur for læring blant elevane
- Skulen har gode relasjonar og eit godt samarbeid med foreldra.

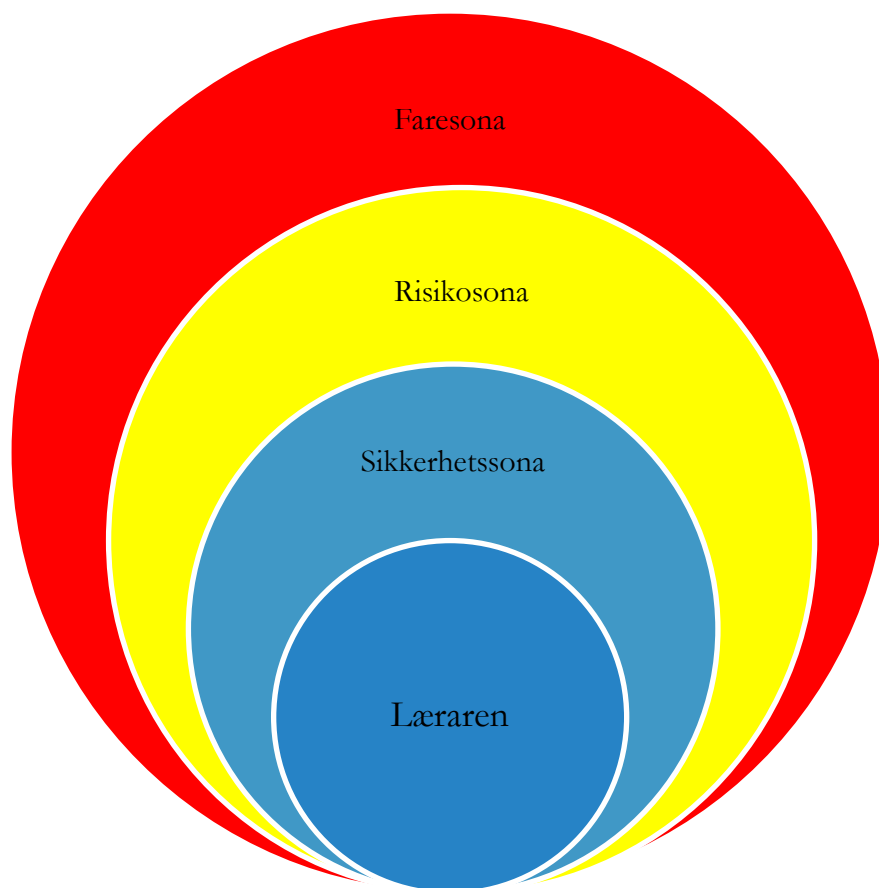
God klasseleiing. Ein støttande lærar viser både emosjonell og fagleg støtte. Emosjonell støtte kan vere knytt til eleven sin sosiale situasjon. Fagleg støtte handlar om at relasjonen er prega av varme og interesse for at elevane skal meistre og oppretthalde motivasjonen for læring. Eleven må vite kva du forventar som lærar. Det må vere gjensidig respekt og tillit som gjer at ein kan vere saman om arbeidet som skal gjerast.

Relasjonell kompetanse er avgjerande for læring, vurderingspraksis og læringsmiljø. Det pedagogiske handverket blir definert som pedagogen si evne til å sjå kvart enkelt barn på barnet sine eigne premisser og avstemme si eiga åtferd utan å bli handlingslamma ut frå eigne kjensler. Den andre dimensjonen er den pedagogiske etikken, det vil seie læraren si evne og vilje til å ta på seg det fulle og heile ansvaret for kvaliteten på relasjonen.

Alle elever, uansett kor stor elevgruppa måtte vere, har ein relasjon til læraren sin. Den profesjonelle lærar har ei etisk plikt til å syte for at denne relasjonen er så god som mogleg. Å vere høfleg, er døme på profesjonell relasjonsbygging.

Systematisk arbeid med relasjonsbygging skal gjerast etter modellen på neste side, minst to gonger i skuleåret.

Plasser namnet på alle elevane inn i dei ulike sonene i modellen. Sikkerheitssona, dvs dei elevane du veit du har ein god relasjon til (grøn), risikosona (gul), dvs. dei elevane du veit du innimellom har ein dårleg relasjon til, faresona (raud), dvs. dei elevane du veit du gjennomgåande har ein problematisk relasjon til. Korleis tek du vare på dei gode relasjonane? Korleis kan du betre relasjonane til dei elevane du opplever å ikkje ha fullt så god relasjon til? Til å hjelpe deg i dette arbeidet skal du bruke skjema Relasjon lærer – elev, som ligg ved.

Godt skule – heim samarbeid. Eit forpliktande samarbeid mellom heim og skule er avgjerande for å legge til rette for læring og trivsel. Heim og skule må registrere og gi melding om negativ åtferd også på skulevegen. Alle vaksne i skulesamfunnet og dei føresette til elevane har ansvar for å vere merksame på at mobbing kan skje. Det viktigaste er at ein som vaksen grip inn og syter for at mobbinga stansar. Dersom nokon observerer eller får høyre noko som kan knytast til mobbing, skal ein gi melding til skulen, anten til kontaktlærer, rektor eller inspektør. Alle meldingar skal følgjast opp omgåande. **Involverte elevar skal bli høyrd.** **Kva som er best for elevane, skal vere eit grunnleggjande omsyn i skolen sitt arbeid.**

Kultur for læring. Gode skular bidreg til at alle barn og unge opplever omsorg, meistring, trivsel og læring. Det fremjar god psykisk helse og moglegheita til å få eit godt liv.

Sosial kompetanse er eit sett av ferdigheiter, kunnskapar og haldningar som ein treng for å meistre ulike sosiale miljø og som gjer det mogleg å etablere og vedlikehalde relasjonar og som bidreg til å auke trivsel og fremje vekst.

Empati er viktig for å kunne etablere vennskap og nære relasjonar til andre, og vil også fungere som ei motvekt mot for eksempel mobbing og vald. Empati er situasjonsbestemt og kan derfor utviklast og endrast. Skal elevane utvikle empati, bør dei møte empatiske lærarar. På Grinde skule veit alle kva vi legg i det autoritative perspektivet og skal kollektivt jobbe etter desse verdiane.

Ei viktig side ved samarbeid er å følgje reglar og beskjedar. Samarbeid inneber å dele, hjelpe andre og vere gjensidig avhengig av kvarandre. Samarbeid bør ein øve på i realistiske situasjonar, det må verdsettast og utøvast aktivt.

Evne til sjølvhevdning er ofte avgjerande for å kunne delta aktivt i sosiale fellesskap. I dette ligg og evne til å kunne seie nei til det du helst ikkje bør vere med på. Sjølvhevdning omfattar å be andre om hjelp, å kunne stå for noko sjølv og å reagere på andre sine handlingar.

Sjølvkontroll handlar om å tilpasse seg fellesskapet og ta omsyn til andre. Det inneber å kunne vente på tur, vere kompromissorientert og å reagere på erting og kommentarar frå andre utan å ta igjen, bli sint eller slåss. Å vere medviten sine egne kjensler og å ha evne til å forstå seg sjølv, er ein viktig føresetnad for å ha sjølvkontroll.

Å ta ansvar handlar for å utføre oppgåver og vise respekt for egne og andre sine eigendelar og arbeid. Utvikling av ansvar heng saman med å få ansvar gjennom medråderett og ta konsekvensane av dette ansvaret. Å ta ansvar handlar og om evne til å kunne kommunisere med vaksne.

1.4. EVALUERING AV DET FØREBYGGANDE ARBEIDET

Det førebyggjande arbeidet for å stimulere elevane sitt skulemiljø blir evaluert gjennom året. Skulen har innsatsteam som evaluerer arbeidet med trygt og godt.

Sosiallærar: Jobbar kontinuerleg saman med leiinga for å sikre eit trygt og godt skulemiljø på Grinde skule.

Fellesmøte for alle tilsette jamleg om trygt og godt skulemiljø.

2. AKTIVITETSPLIKT

Opplæringsloven Jf. § 12-4. Aktivitetsplikt for å sikre at elevar har eit trygt og godt psykososialt skulemiljø

Skolens aktivitetsplikt er femdelt:

- følge med
- gripe inn
- melde frå
- undersøke all mistanke om og kjennskap til
- sette inn eigna tiltak og evaluere heilt til eleven har det trygt og godt

Alle som arbeider på skolen, skal **følgje med** at elevane har eit trygt og godt skulemiljø, **gripe inn** og stoppe krenkande åtferda med ein gong dersom det er mogleg.

Alle som arbeider på skolen, skal **varsle rektor** dersom dei får mistanke om eller kjennskap til at ein elev ikkje har eit trygt og godt skulemiljø.

Aktivitetsplikta gjeld for alle tilsette på skolen: SFO, kontorpersonell, reinhaldar, vaktmeister, assistentar, fag- og miljøarbeidarar, lærarar og skuleadministrasjonen.

Rektor er ansvarleg for å informere alle tilsette om kva aktivitetsplikta inneber. I alvorlege saker skal rektor varsle skuleeigar.

FØLGE MED

Dette inneber bl.a. at alle tilsette må følge ekstra nøye med, og aktivt observere korleis eleven agerer kvar for seg og saman på ulike arenaer i skulen. Skulen har plikt til gjennom et systematisk arbeid å førebygge og avdekke gjennom «å følge med». Dette kan gjerast med eit ekstra skjerpa blikk i kvardagen, bry seg, og bruke verktøy som f.eks. Spektet og Innblikk. Kartleggingsverktøy er beskrive nærmare i kapittel 4. Kartleggingsverktøy i dette dokumentet.

Alle elevane skal spørjast om dei har det trygt på skulen og om dei trivest tidleg i skuleåret. Det er eit eige skjema for dette. Kartlegging av trivsel og tryggleik i starten av skuleåret.

GRYPE INN

Gjeld alle som arbeider på skolen. Handlinga skal skje omgåande og den skal vere retta mot å stoppe ein situasjon som føregår der og då, og er forholdsvis akutt.

VARSLER

Ved mistanke om eller kjennskap til at ein elev ikkje har eit trygt og godt skulemiljø, skal alle som arbeider på skulen varsle rektor, eventuelt til den på skulen rektor har delegert oppgåva til. Det er låg terskel for kva som skaper «mistanke» eller «kjennskap til». Plikta må sjåast på i samanheng med «å følgje med». Dersom vaksne på skulen krenker elevar, er det en skjerpa aktivitetsplikt § 12-5. Rektor skal melde frå til kommunen, med mindre meldinga er openbert grunnlaus. Ein kan ikkje snu seg vekk dersom ein elev vert utsett for krenkande handlingar frå ein vaksen på skulen. Den vaksne sin lojalitet må gå i barna sin favør, og pliktar å varsle rektor straks. Dersom det er ein i skolen si leiing som står bak ei krenking, skal den som får mistanke, varsle skuleeigar direkte.

UNDERSØKJE

Skulen har plikt til å undersøkje saka ved mistanke eller kjennskap til at ein elev ikkje har eit trygt og godt skulemiljø. Dvs. skulen har plikt til å undersøke meir enn dei sakene der ein elev er utsett for mobbing og krenkingar. Undersøkinga skal få fram fakta om situasjonen, bakgrunn for eleven si oppleving, og kva forhold i eleven sine omgjevnader som påverkar korleis han eller ho opplever skulemiljøet. Dette omfattar også tilhøve tilbake i tid, utanfor skuletida eller skuleområdet, dersom dette påverkar eleven sin kvardag på skulen. Eleven si meining og oppleving må sjåast i samanheng med Grunnlovens §104 og Barnekonvensjonens artikkel 3 og 12.

Ved mistanke om eller kjennskap til at ein elev ikkje har eit trygt og godt skulemiljø, skal skulen snarast undersøkje saka. Kartleggingsverktøy er beskrive nærare i kapittel 4 Kartleggingsverktøy.

SETJE INN TILTAK

Tiltaksplikta blir utløyst når ein elev ikkje har eit trygt og godt skulemiljø. Korleis barnet faktisk har det, avgjer retten til tiltak. Nokre barn insisterer på at alt er ok, sjølv om det openbart ikkje er det. Dette må sjåast opp mot «barnets beste», som skal vere eit grunnleggande omsyn i skolen sitt arbeid med å oppfylle aktivitetsplikta. Tiltaka må følgjast opp, effekten evaluerast, og eventuelt nye tiltak

setjast inn, dersom det er nødvendig. Tiltaksplikta gjeld berre tiltak på skulen, og gjeld så lenge ein elev ikkje opplever å ha det trygt og godt der.

Tiltaksplan inneheld følgjande informasjon:

- kva tiltak har skulen planlagt
- når skal tiltaka gjennomførast
- kven er ansvarleg
- når skal tiltaka evaluerast
- eleven sitt syn på saka og kva for endringar eleven ønskjer
- eleven sitt syn på korleis tiltak fungerer
- resultata frå evalueringar
- alle tiltak skal ha fagleg pedagogisk grunngjeving

Dokumentasjonen skal arkiverast i eleven si elektroniske mappe og blir skriven i Sikker sak. Det er eigen mal til korleis den skal skrivast. . Det skal også vere jamlege møte både med eleven og føresette for å evaluere tiltak. Det er viktig at ein evaluerer resultatet undervegs for å kunne eventuelt justere tiltak. Saka skal ikkje avsluttast før eleven opplever skulemiljø som trygt og godt.

1.1. SÆRSKILT SÅRBARE ELEVAR

Alle kan være sårbare i kortare eller lengre periodar av livet, spesielt når vi har utfordrande livssituasjonar og relasjonar. Når elever er i en sårbar situasjon, er det viktig at skolen kjenner att og forstår, og ikkje gjør sårbarhet til en stigmatiserende personkarakteristikk. Samstundes er det viktig å være bevisst på elever og grupper som kan trenge noe meir enn andre. Det er også viktig å være merksam på at digitaleendingar kan føra til ein forsterka sårbarhet. Barn og unge som er i sårbare situasjonar på andre områder, kan være ekstra sårbare på nett. Udir.no 14.08.2019.

2.1.1. MOGLEGE KJENNETEIKN PÅ SÅRBARHET

Sårbarhet kan vere knytt til for eksempel eleven sin religion, seksuelle orientering, kjønnsuttrykk, funksjonsevne, at eleven har åtferdsvanskar eller sosio-emosjonelle vanskar eller forhold ved eleven sin familie og heimesituasjon. At ein elev tidlegare har vore utsett for krenkingar, kan også gjere ein elev særskilt sårbar.

Nokon elevar kan vere utagerande, mens andre elever lukkar fortviling, utrygghet og sårbarhet inne i seg og blir stille. Andre igjen kan vise ulike uttrykk i forskjellige situasjonar. Dei kan ha både innagerande og utagerande uttrykk ut i frå kva for kontekst dei er i og kva for menneske de er samen med. Nokon elevar kan sjå ut

som om dei har det heilt fint. Desse elevane er gode til å tilpasse seg andre sine forventningar slik at ingen merkar noko ved første augekast.

Korleis vaksne tolkar, forstår eller eventuelt feiltolkar, overser eller bortforklarer elever sine åtferdsuttrykk, har betydning for skulen sin pedagogiske praksis og skulemiljøtiltak. Det varierer korleis barn og unge møter miljømessige og relasjonelle utfordringar. Derfor er det viktig at skulen er fleksibel og viser skjønn i tilpassingane til dei enkelte elevane.

2.1.3. SKULEMILJØTILTAK FOR Å TA VARE PÅ SÆRSKILT SÅRBARE ELEVAR

Grinde skule har eit særskilt fokus på elevar som kan vere særskilt sårbare.

Innsatsteamet består av rektor, inspektør, spes. pedagogisk koordinator, sosiallærer, PPT- kontakt og helsesjukepleier.

Teamet har møte to gonger i halvåret. På møta blir det tatt opp saker som gjeld særskilt sårbare elevar.

Alle tilsette på skulen får nødvendig informasjon om særskilt sårbare elever på fellesmøta til dei tilsette.

Opplæring av tilsette.

Alle tilsette på Grinde skule får opplæring i arbeid med sårbare elevar. Opplæringa er obligatorisk for alle som arbeider eller yter tenester på skulen. Dette gjeld lærarane, tilsette i skuleadministrasjon, miljøarbeidarar, assistentar, vaktmeisteren osv.

Samarbeid med resultatområdet helse- og førebygging.

I Tysvær er alle die tverrfaglege tenestene organisert under Resultatområde helse- og førebygging. Tenestene er samansett av PPT, helsesjukepleiartenesta, barnevernstenesta, familieteam, folkehelsekoordinator.

Kommunen arbeider etter prinsippa for BTI, betre tverrfagleg samhandling.

Føresette og barna har tilgang til god og rask lågterskelhjelp. Verktøyet Visma samspill sikrar koordinering av samarbeid rundt elevane som treng særleg oppfølging, fagleg eller sosialt. Å opprette Visma samspill krev samtykke frå føresette. Loggen er digital og pålogginga er godkjent av datatilsynet og skjer via personleg ID.

Samarbeid mellom skule og PPT

PPT er organisert under resultatområde helse- og førebygging, men både PPT og skule arbeider ut frå Opplæringslova. Skule og PPT har utarbeidd ein samhandlingsplan som synleggjer samarbeidet både på individ- og systemnivå. Kvar skule har sin eigen PPT-skulekontakt og samarbeider tett med desse. PPT er ein sentral samarbeidspart når det gjeld det psykososiale skulemiljøet og tilbyr skulane rettleiing både under kartlegging og oppfølging av mobbing.

PPT er invitert til ressursteamet ved skulen som jobbar med trygt skulemiljø kvar torsdag.

Samarbeid med skulehelsetenesta

Foreldre/føresette kjenner helsesjukepleiartenesta gjennom spedbarn- og småbarnstida. Terskelen for å ta kontakt er låg. Tenesta ønsker å bidra i arbeidet med å skape eit godt skulemiljø. Tysværvåg har helsesjukepleiar på skulen to dagar i veka.

Helsesjukepleiar er invitert til ressursteamet ved skulen som jobbarmellom anna med trygt skulemiljø.

Samarbeid gjennom Tverrfagleg oppvekstteam (TOT)

Tverrfagleg oppvekstteam (TOT), er kommunen sitt samarbeidsorgan for barnehage, skule og helse & førebygging. I TOT kan ein drøfte mobbing, førebyggjande tiltak, klassemiljø, skulemiljø, miljø i barnehagar, fritidsmiljø, rusproblematikk, vald og rasisme både generelt nivå og på individnivå. Det er fire faste TOT - møter i året, men ein kan kalle inn til fleire.

1.2. SKJERPA AKTIVITETSPLIKT NÅR EIN TILSETT KRENKAR EIN ELEV

Jf. § 12-5. Skjerpa aktivitetsplikt dersom ein som arbeider på skulen, krenkjer ein elev

Aktivitetsplikta er skjerpa dersom det er ein som arbeider på skulen, som krenkjer ein elev. Den om oppdagar dette, skal straks varsle rektor. Rektor skal varsle skuleeigar, med mindre meldinga er openbert grunnlaus.

Dersom ein som arbeider på skolen, får mistanke om eller kjennskap til at ein annan som arbeider på skolen, utset ein elev for krenking som mobbing, vald, diskriminering og trakassering, skal vedkommande straks varsle rektor. Rektor skal varsle skuleeigar, med mindre meldinga er openbert grunnlaus.

Å varsle straks betyr at den tilsette ikkje kan vente til slutten av skuledagen, men han/ho må varsle rektor omgåande. Alle varsel på alle nivå må dokumenterast skriftleg slik at dokumentasjonsplikta blir ivaretatt. Rektor er deretter ansvarleg for at aktivitetsplikta er oppfylt ved straks å undersøke, utforme ein aktivitetsplan og sette inn eigna tiltak.

Dersom det er ein i leiinga ved skolen som står bak krenkinga, skal skuleeigaren varslast direkte av den som fekk mistanke om eller kjennskap til krenkinga.

2. KLAGETILGANG

Dersom ein elev ikkje har eit trygt og godt skulemiljø, kan eleven eller foreldra melde saka til Statsforvaltaren etter at saka er teken opp med rektor.

Statsforvaltaren skal avgjere om aktivitetsplikta etter §§ 12-4 og 12-5 er oppfylt. Dersom saka ikkje er teken opp med rektor, eller om det er under ei veke sidan ho vart teken opp, skal Statsforvaltaren avvise saka, med mindre særlege grunnar gjer dette urimeleg. Det same gjeld dersom saka ikkje gjeld skulemiljøet på skolen der eleven går når saka blir meldt til Statsforvaltaren.

Alle elevar og føresette får informasjon om klagerett straks etter skolestart.

Når det ein mistanke at ein elev ikkje har det bra på skolen, blir det sendt melding/tatt kontakt med føresette om mottatt bekymringsmelding. Meldinga inneheld også informasjon om klagerett.

3 BRUKARMEDVERKNAD

Det er viktig å hugse på at det er elevane si subjektive oppfatning av situasjonen som skal vere utgangspunkt for vidare handling, og ikkje den vaksne si tolking av den. Når ein elev meiner at han eller ho ikkje har det trygt og godt på skulen skal det vere utgangspunkt for vidare handling. Eleven skal ta del i heile prosessen når tiltak skal planleggast, gjennomførast, evaluerast og eventuelt justerast.

Opplæringslova § 12-8 omhandlar elevane s deltaking i arbeidet med skulemiljøet. Der står det mellom anna:

Elevane skal få ta del i planlegginga og gjennomføringa av arbeidet for eit trygt og godt skulemiljø.

Vidare understrekast viktigheita av at elevråd skal ha eigne representantar med i arbeidet med skulemiljøet. Grunnlovens § 104 og barnekonvensjonen artikkel 3 har også betyding for arbeidet med skulemiljøet.

I Barnekonvensjonen artikkel 3 står det:

Vaksne skal gjere det som er best for barn.

Det betyr at når vaksne skal bestemme noko som er best for dei.

Grunnlovens § 104 har ei ny bestemming om særskilt vern av barn. Alle involverte elevar skal bli høyrte og elevens beste skal være et grunnleggande omsyn i skolens arbeid. Dette gjelder i alle deler av aktivitetsplikten. Elevar som er mistenkt for, eller har krenka andre elevar skal ha same rett på sikkerhet og rett til å bli høyrte som offeret for krenkingane.

3.1 ELEVRÅDET

Elevanes rett til medverking er tatt inn i ny lov § 10-2.

Elevane skal delta i planlegging, gjennomføring og evaluering av tiltak for eit trygt og godt skulemiljø.

Elevrådet skal få informasjon og rett til å uttale seg om, og fremme saker som gjelder elevane sitt skulemiljø.

Elevrådet har eit særleg ansvar for å arbeide for å skape eit godt lærings- og skulemiljø. Grinde skule skal ha elevråd som opplever reell medverknad på eige skulemiljø. Plan for trygt skulemiljø skal vere tema i elevrådet kvar haust og planen skal evaluerast kvar vår. Saker som handlar om trygt skulemiljø skal drøftast i elevrådet.

Ved kvar grunnskole skal det for årstrinna 4-7.

Elevrådet skal fremje fellesinteressene til elevane på skolen og arbeide for å skape godt lærings- og skulemiljø.

3.3 TRIVSELSPROGRAMMET (TL)

Trivselsprogrammet (TL) har som mål å fremje og auke aktivitet i friminutta, å legge til rette for at elevar skal kunne byggje gode vennskapsrelasjonar, redusere konflikthar blant elevar og fremje verdiar som inkludering og respekt. Kombinert med gode handlingsplanar eller program mot mobbing, er målet at Trivselsprogrammet også skal kunne bidra til å redusere mobbing. Elevar frå 4.-7. trinn er trivselleiarar på sin skule og har eit særleg ansvar for å førebygge mobbing gjennom å aktivisere medelevar i ulike aktivitetar i friminutta.

4 KARTLEGGINGSVERKTØY

4.1 VERKTØYA SPEKTER OG ELEVUNDERSØKINGA

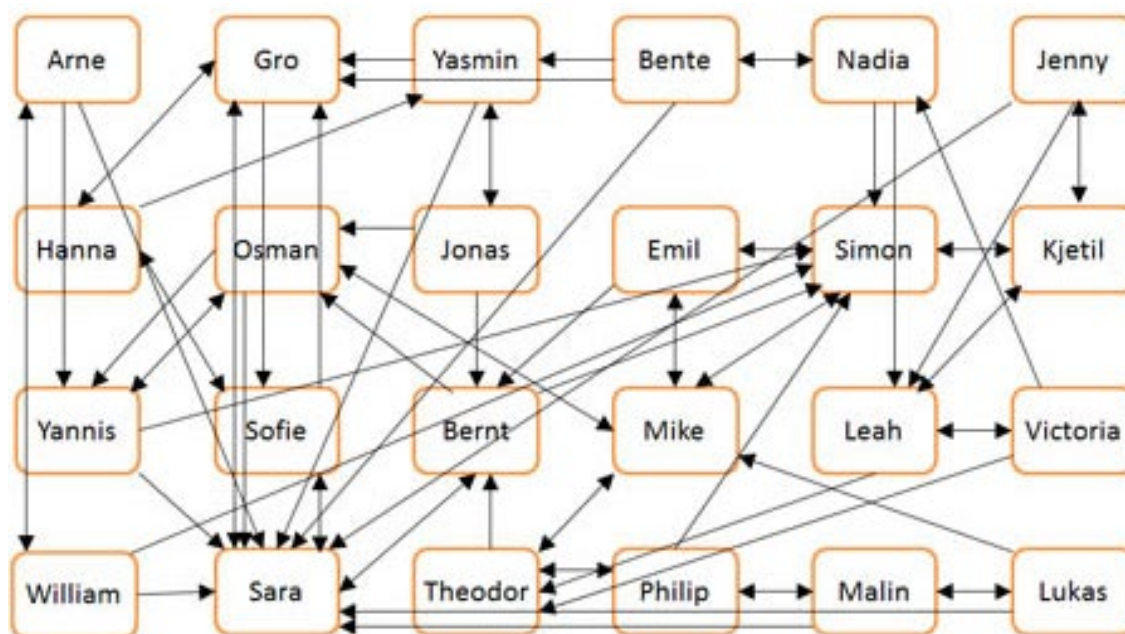
Det er utarbeidd fleire verktøy som kan brukast i arbeidet med å avdekke krenking, mobbing, trakassering og diskriminering.

På Grinde skule er to verktøy obligatoriske, den ikkje-anonyme spørjeundersøkinga Spekter og elevundersøkinga. Spekter skal gjennomførast munnleg for 1.-2. trinn og digitalt for 3.-7. trinn. Spekter skal gjennomførast minst to gonger i året og er lagt til september/oktober og mars/april.

På Grinde er elevundersøkinga obligatorisk for 5.-7. trinn og skal gjennomførast før jul. Resultata blir analysert og det vert laga ein plan for oppfølging. Resultata blir førelagt elevråd/SU/FAU i januar, saman med nasjonale prøvar.

4.2 SOSIOGRAM

Ved å kartlegge kven elevane helst vil arbeide saman med og vere saman med i friminuttet, har vi eit grunnlag for å få eit godt innblikk i klassemiljøet og om nokon elevar er utestengt frå gruppa. Spekter digitalt gjer dette arbeidet enkelt og effektivt.

4.3 KARTLEGGING AV DET SOSIALE MILJØET I KLASSEN

Utsagn	Heilt enig	Litt enig	Litt uenig	Heilt uenig

Eg er blitt venner med mange i denne klassa.				
I denne klassen blir du godtatt sjølv om du ikkje er like flink eller litt annleis enn andre.				
Dei andre i klassen hjelper meg dersom det er noko eg ikkje får til eller ikke forstår.				
Klassekameratane bryr seg om korleis eg har det				
Klassekameratane mine likar meg.				
Det er elever i klassen som eg ikkje går så godt saman med.				

4.4 OBSERVASJONSVERKTØYET INNBLIKK

INNBLIKK er eit sosial-analytisk verktøy for å førebygge og avdekke skjult mobbing. Det som er særmerkt med dette verktøyet, er at det gir kunnskap i å observere samspelet mellom elevane.

APPENDIX

FORSKING OM KRENKING OG MOBBING

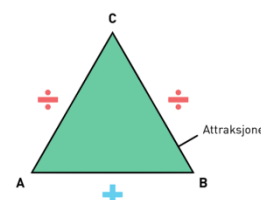
UTESTENGING- ÅRSAKER OG FØLGJER

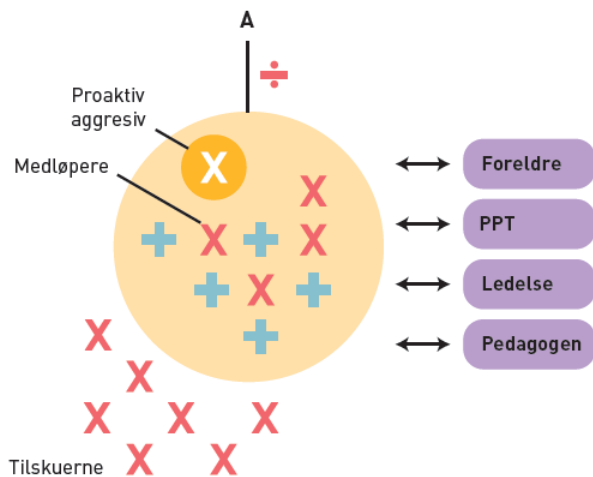
Årsaka til at elevar stenger kvarandre ute, blir forklart ut frå relasjonane mellom dei. Attraksjonsmodellen er henta frå Pål Roland si førelasing under Utdanningskonferansen i Haugesund 2016 og viser til psykologiske mekanismar bak mobbinga.

A, B og C er elevar. Pluss og minus-teikna syner relasjonane mellom dei.

A og B har ein positiv relasjon og oppnår denne ved at begge stenger C ute.

Sjølve dynamikken i mobbinga kan ein og sjå i eit større perspektiv. Modellen under syner eleven A som blir utsett for proaktiv aggresjon frå ei gruppe. Laget rundt eleven, foreldre, PPT, skuleleiinga og læraren/ane vurderer situasjonen og gir råd ut frå si forståing av kva som føregår. Lik kunnskap er ei styrke for laget og den felles oppgåva deira.

Pål Roland (Haugesund 2.11.2016)

Mobbing er alltid aggresjon. **Proaktiv aggresjon** ligg bak handlingar som har eit negativt formål. Mobbing er atferd som verkar belønnande for dei som utfører mobbinga.

Reaktiv aggresjon er knytt til kjensler, t.d. sinne og frustrasjon og blir ikkje rekna som mobbing.

Mobbaren, kvit X, utøver proaktiv aggresjon mot A, dvs den som blir utsett for mobbing. Mobbaren har fleire medløparar, raude X, med seg på gruppa. Det at dei stenger A ute, skaper tilknytning mellom dei, lyseblå +-teikn. På sidelinja er dei som følgjer med, tilskodarane. Dei er ikkje aktive, men ved å la vere å gripe inn oppfattar både mobbar og den som blir utsett for mobbinga, dei som støtte til mobbinga

TO HOVUDTYPAR AV MOBBARAR

Det er to hovudtypar av mobbarar, dei populære og dei som sjølv er utsett for mobbing (Salmivalli et al 2009 vist til av Roland 2016)

Dei populære bruker negative handlingar, t.d. utestenging, for å oppretthalde popularitet. Jf modellen ovanfor. Dei er sentrale i nettverket og «styrer» mobbinga gjennom og ved hjelp av andre. **Bully – victim** er personar som sjølv blir mobba og som mobbar andre som er svakare enn dei sjølve.

Dei som blir utsett for mobbing tilhøyrer tre hovudtypar:

Dei sårbare og innadvendte som har vanskar i relasjonar, ikkje forsvarer seg, er utestengt og stenger seg ute sjølv.

Dei utagerande som har reaktiv problematikk og er utestengt.

Dei flinke elever som kjem i klassemiljø der medelevane er negative til læring.

DIGITAL MOBBING

Hildegunn Fandrem (Haugesund 2016) skil mellom ulike hovudtypar av mobbing. Det er og overlappingar mellom desse.:

Direkte mobbing <-> **Indirekte/skjult mobbing**

Ansikt til ansikt/tradisjonell <- > Digitalt/gjennom sosiale media

Fysisk mobbing – direkte, ansikt til ansikt - > førekjem ikkje digitalt

Vondsinna erting eller truslar – direkte -> kan førekomme digitalt

Utfrysing/utestenging/baksnakking – indirekte -> kan førekomme digitalt

Identitetsbasert mobbing (basert på kjønn, nedsett funksjonsevne, etnisitet, seksuell orientering) -> førekjem oftare digitalt enn ansikt-til-ansikt .

Digital mobbing skjer gjennom bruk av sosiale media, dvs. ved bruk av digitale hjelpemiddel (bilete, film, tekst)

Sms

Snapchat

Facebook

YouTube

Instagram

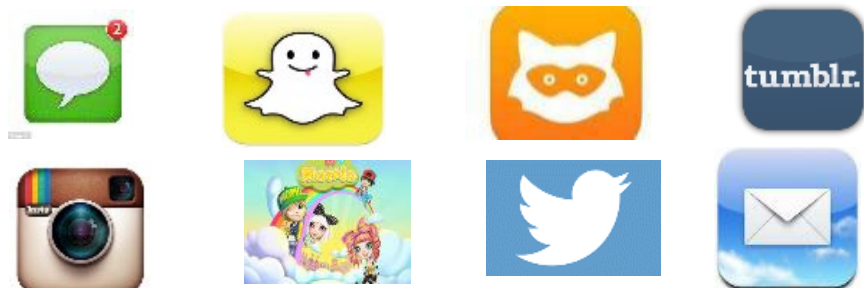
Blogg

Twitter

Momio

Jodel

Tik Tok

INTENSJONSKRITERIET

Generell aggresjon => *intent to cause harm*

Dei fleste unge seier at digital mobbing inneber ein intensjon om å skade.

Det er vanskelig å identifisere intensjonen når ein ikkje ser mobbaren

Sjølv om ikkje intensjonen var å skade, kan det likevel hende at den som blir utsett opplever at der er en intensjon

=> Intensjonskriteriet bør inkluderast i definisjonen også når det gjelder digital mobbing

MAKTUBALANSE

Fysisk styrke er ikkje relevant ved digital mobbing. Men psykologisk sjølvsikkerhet og høgare sosial status er og relevant i det virtuelle rommet.

Anonymitet -> vanskelegere å forsvare seg når ein ikkje veit kven det er. Publisitet -> det uavgrensa publikummet gjør det ekstra utrygt

=> maktkriteriet bør inkluderast også når det gjelder digital mobbing

REPETISJON

Spreiing/stort publikum: Ei hending kan begynne å rulle «som ein snøball» utan at mobbaren har kontroll (t.d. distribusjon av bilete) -> Ei enkelt hending frå ein mobbar kan bli repetert fleire gonger av andre og den som blir utsett for mobbinga blir ramma fleire gonger.

Tilgjengelegheit: Ein sms eller eit bilete sendt berre ein gong kan tas fram mange gonger -> opplevinga blir gjenteken, sjølv om mobbeåtferda har skjedd berre ein gong

=> Ikkje eit aktuelt kriteriet i kriteriets opprinnelige forstand da repetisjon ligger i de digitale mediers natur

OPPLÆRINGSLOVA KAPITTEL 12

(Heile kapittelet endra med verknad f.o.m. 01.08.2024)

Kapittel 12 Skolemiljøet til elevane

§ 12-1. Verkeområde for kapittelet

Dette kapittelet gjeld for skolen, leksehjelpordninga og skolefritidsordninga.

§ 12-2. Retten til eit trygt og godt skolemiljø

Alle elevar har rett til eit trygt og godt skolemiljø som fremjar helse, inkludering, trivsel og læring.

§ 12-3. Nulltoleranse og førebyggjande arbeid

Skolen skal ikkje godta krenkjande oppførsel, som til dømes mobbing, vald, diskriminering og trakassering.

Skolen skal arbeide kontinuerleg for at alle elevane skal ha eit trygt og godt skolemiljø.

§ 12-4. Plikt til å sikre eit trygt og godt psykososialt skolemiljø (aktivitetsplikt og dokumentasjonsplikt)

Alle som arbeider på skolen, skal følgje med på korleis elevane har det, og om mogleg gripe inn dersom nokon krenkjer ein elev.

Alle som arbeider på skolen, skal melde frå til rektor dersom dei får mistanke om eller kjennskap til at ein elev ikkje har eit trygt og godt skolemiljø. Det gjeld også når ein elev seier sjølv at ho eller han ikkje har det trygt og godt. Skolen skal snarast undersøkje saka og rette opp situasjonen med eigna tiltak. Rektor skal melde frå til kommunen eller fylkeskommunen i alvorlege tilfelle.

Skolen skal lage ein skriftleg plan for tiltaka i ei sak. I planen skal det stå

- a. kva problem tiltaka skal løyse
- b. kva tiltak skolen har planlagt
- c. når tiltaka skal gjennomførast
- d. kven som skal gjennomføre tiltaka
- e. når tiltaka skal evaluerast

Skolen skal dokumentere kva som blir gjort for å oppfylle aktivitetsplikta etter første til andre ledd, i den forma og det omfanget som er nødvendig.

§ 12-5. Skjerpa plikt til å melde frå dersom ein som arbeider på skolen, krenkjer ein elev

Dersom ein som arbeider på skolen, får mistanke om eller kjennskap til at ein annan som arbeider på skolen, krenkjer ein elev, skal vedkommande straks melde frå til rektor. Rektor skal melde frå til kommunen eller fylkeskommunen, med mindre meldinga er openbert grunnlaus.

Dersom ein som arbeider på skolen, får mistanke om eller kjennskap til at ein i leiinga ved skolen krenkjer ein elev, skal vedkommande melde frå til kommunen eller fylkeskommunen direkte.

§ 12-6. Statsforvaltaren si handheving av plikta til å sikre eit trygt og godt psykososialt skolemiljø i enkeltsaker

Dersom ein elev ikkje har eit trygt og godt skolemiljø, kan eleven eller foreldra melde saka til statsforvaltaren etter at saka er tatt opp med rektor.

Statsforvaltaren skal avgjere om plikta til å rette opp situasjonen med eigna tiltak etter [§ 12-4](#) andre ledd og plikta til å lage ein skriftleg plan etter [§ 12-4](#) tredje ledd er oppfylt. Dersom saka ikkje er tatt opp med rektor, det er under ei veke sidan ho vart tatt opp eller eleven ikkje lenger går på den aktuelle skolen, skal Statsforvaltaren avvise saka, om det ikkje er særlege grunnar til å behandle ho.

Kommunen og fylkeskommunen skal utan hinder av lovfesta teieplikt leggje fram alle opplysningar som statsforvaltaren meiner må til for å greie ut saka.

Kjem Statsforvaltaren til at skolen ikkje har oppfylt plikta til setje inn eigna tiltak etter [§ 12-4](#) andre ledd eller plikta til å lage ein skriftleg plan etter [§ 12-4](#) tredje ledd, kan statsforvaltaren påleggje kommunen eller fylkeskommunen å rette forholdet. Dersom saka elles vil bli unødig forseinka, eller dersom det er grunn til å tru at kommunen eller fylkeskommunen ikkje kjem til å rette forholdet, kan Statsforvaltaren vedta kva skolen skal gjere for at eleven skal få eit trygt og godt skolemiljø. Statsforvaltaren kan vedta reaksjonar etter skolereglane, jf. [§ 10-7](#), eller vedta at ein elev skal byte skole, jf. [§ 13-2](#).

Avgjerda til Statsforvaltaren er eit enkeltvedtak. Statsforvaltaren skal setje ein frist for gjennomføringa av vedtaket og følgje opp saka.

§ 12-7. Det fysiske miljøet

Alle elevar har rett til ein arbeidsplass som er tilpassa behova deira. Skolen skal innreist slik at det leggast til rette for dei elevane ved skolen som har nedsett funksjonsevne.

Departementet gir forskrift om saksbehandlinga av saker som gjeld det fysiske skolemiljøet etter [§§ 12-2](#) og [12-7](#). I slike saker gjeld ikkje [§ 29-1](#).

§ 12-8. Tvangsmulkt

For å sikre gjennomføringa av vedtak etter [§ 12-6](#) kan statsforvaltaren og klageinstansen fastsetje tvangsmulkt for kommunar og fylkeskommunar. Tvangsmulkt kan fastsetjast samtidig med vedtaket eller seinare.

Ei avgjerd om tvangsmulkt får verknad når kommunen eller fylkeskommunen ikkje held fristen for gjennomføring av vedtaket etter [§ 12-6](#), og mulkta går til vedtaket er oppfylt. I vedtaket om tvangsmulkt kan det setjast ein seinare frist for gjennomføring enn den som vart sett etter [§ 12-6](#). Ei avgjerd om tvangsmulkt får ikkje verknad dersom det er uråd å rette seg etter vedtaket og den ansvarlege ikkje kan noko for det.

Avgjerda om tvangsmulkt skal behandlast etter reglane i [forvaltningsloven kapittel IV](#) og [V](#).

Mulkta går til statskassa. I særlege tilfelle kan tvangsmulkta reduserast eller falle bort.

Departementet kan gi forskrift om kva slags tvangsmulkt som kan nyttast, og om kor stor mulkta skal vere.

§ 12-9. Straffansvar for brot på reglane om skolemiljø

Med bot eller fengsel i opp til 3 månader blir den straffa som forsettleg eller aktlaust grovt eller fleire gonger bryt reglane i [§ 12-4](#) første ledd, [§ 12-4](#) andre ledd første

punktum og fjerde punktum eller [§ 12-5](#). Det same gjeld ein rektor som på same viset bryt reglane i [§ 12-4](#) andre ledd tredje punktum.

Når det skal vurderast om brotet er grovt, skal det leggjast vekt på kva slags lovbrøt det er tale om, og kor stor skade det har ført til.

Dersom ein av reglane i [§ 12-4](#) første til andre ledd eller [§ 12-5](#) er broten av nokon som handlar på vegner av skolen, kan kommunen og fylkeskommunen straffast, jf. [straffeloven § 27](#).

Straffansvaret er forelda etter 5 år.

§ 12-10. Bevisbyrde i erstatningssaker om psykososialt skolemiljø

Dersom det er grunn til å tru at kommunen eller fylkeskommunen ikkje har følgd reglane om psykososialt skolemiljø i eller i medhald av [kapittel 12](#), skal det ved behandlinga av erstatningskrav etter [skadeserstatningsloven](#) leggjast til grunn at reglane ikkje er følgde, om ikkje kommunen eller fylkeskommunen gjer noko anna truleg.

Kapittel 13 Ordenstiltak

§ 13-1. Bortvising

Kommunen og fylkeskommunen kan fastsetje i forskrift om skolereglar etter [§ 10-7](#) at elevane kan visast bort frå opplæringa etter fleire eller grove brot på skolereglane, med dei avgrensingane som følgjer av denne paragrafen.

Ein elev kan ikkje visast bort dersom mindre inngripande tiltak er tilstrekkelege.

Elevar på 1. til 7. trinn kan visast bort for enkelttimar eller resten av dagen, og elevar på 8. til 10. trinn kan visast bort for opp til tre dagar. Foreldra skal få melding før ein elev på 1. til 7. trinn blir vist bort for resten av dagen. Elevar i den vidaregåande opplæringa kan visast bort for opp til fem dagar. Det kan også fastsetjast at elevar i den vidaregåande opplæringa kan visast bort for resten av skoleåret dersom regelbrota er særleg alvorlege.

Det er rektor sjølv som vedtar bortvising frå opplæringa. Om ikkje kommunen eller fylkeskommunen fastset noko anna, kan rektor gi lærarar høve til å vise bort elevar frå ei opplæringsøkt som læraren sjølv har ansvaret for. Bortvisinga kan ikkje gjelde for meir enn to klokketimar. Fylkeskommunen kan ikkje delegere myndigheita til å gjere vedtak om at ein elev i den vidaregåande opplæringa skal visast bort for resten av skoleåret til den enkelte skolen.

§ 13-2. Pålagt skolebyte

Kommunen og fylkeskommunen kan gjere vedtak om at ein elev skal flyttast til ein annan skole dersom oppførselen til eleven går alvorleg ut over tryggleiken eller læringa til ein eller fleire medelevar.

Ein elev skal ikkje flyttast dersom mindre inngripande tiltak vil kunne avhjelpe situasjonen. Ein elev skal ikkje flyttast dersom det fører til at eleven må flytte ut av heimen, eller gjer at dagleg skyss blir uforsvarleg. Ein elev i den vidaregåande skolen skal heller ikkje flyttast dersom det fører til at eleven må byte utdanningsprogram eller programområde.

Kommunen og fylkeskommunen kan ikkje delegere myndigheita til å gjere vedtak om skolebyte til den enkelte skolen.

SKULEREGLAR FOR TYSVÆRSKULEN

Skolereglane for Tysværskulen, som blir vedtatt som forskrift i kommunestyret hausten 2024 er forpliktande for alle skulane. Kvar skule skal utdjupe reglane og tilpasse dei til sin skule med eige reglement for SFO. Reglane er eit viktig verktøy i arbeidet med å skape eit trygt og godt skulemiljø. Reglementet er revidert etter lovendringa i opplæringslova hausten 2024.

LOV OM STRAFF (STRAFFELOVEN)

Digital mobbing fell inn under fleire av paragrafane i Straffelova. Å utgi seg for å vere ein annan person på sosiale media, facerape, inneber å krenke ein annan sin identitet. Medverknad kan også straffast.

§ 202. IDENTITETSKRENKELSE

Med bot eller fengsel inntil 2 år straffes den som uberettiget setter seg i besittelse av en annens identitetsbevis, eller opptrer med en annens identitet eller med en identitet som er lett å forveksle med en annens identitet, med forsett om å oppnå en uberettiget vinning for seg eller en annen, eller påføre en annen tap eller ulempe

Å trua nokon verbalt eller gjennom handling slik at dei blir alvorleg redde, er straffbart.

§ 263. TRUSLER

Den som i ord eller handling truer med straffbar atferd under slike omstendigheter at trusselen er egnet til å fremkalle alvorlig frykt, straffes med bot eller fengsel inntil 1 år.

Å opptre skremmende eller plagsamt eller viste atferd som krenkar andre sin fred, er og straffbart. Dette kan gjelde for ~~mobbing~~.

§ 266. HENSYNSLØS ATFERD

Den som ved skremmende eller plagsom opptreden eller annen hensynsløs atferd forfølger en person eller på annen måte krenker en annens fred, straffes med bot eller fengsel inntil 2 år.

Det er heller ikkje lov å krenke privatlivets fred.

§ 267. KRENKELSE AV PRIVATLIVETS FRED, (FØRSTE LEDD)

Den som gjennom offentlig meddelelse krenker privatlivets fred, straffes med bot eller fengsel inntil 1 år.

LOV OM OPPHAVSRETT TIL ÅNDSVERK M.V. (ÅNDSVERKLOVEN)

Å dele bilder offentlig krev samtykke av den som er avbilda, med nokre få unntak.

§ 45c. Fotografi som avbilder en person kan ikke gjengis eller vises offentlig uten samtykke av den avbildede, unntatt når a) avbildningen har aktuell og allmenn interesse, b) avbildningen av personen er mindre viktig enn hovedinnholdet i bildet, c) bildet gjengir forsamlinger, folketog i friluft eller forhold eller hendelser som er av allmenn interesse

V FNS KONVENSJON FOR BARNES RETTIGHETER

Ein skal alltid ta omsyn til Barnets beste.

RESSURSSIDER OG KJELDER

Skolemiljøet til elevane kapittel 12 i ny opplæringslov:

https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fwww.udir.no%2Fcontentassets%2F713b9e5103c84dbc85b35b575608568f%2Fpresentasjon-om-skolemiljo-nytt-kapittel-12_nynorsk.pptx&wdOrigin=BROWSELINK

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2015-2/id2400765/?q=NOU%202015:2> (05.07.2017)

<https://www.regjeringen.no/contentassets/95ef678cc8c7454fb45e3f57826dd461/partnerskapmotmobbing.pdf> (05.07.2017)

<http://www.ks.no/fagomrader/utvikling/fou/fou-rapporter/framtidens-kompetanse/?id=41291> (05.07.17)

<https://www.utdanningsforbundet.no/Hovedmeny/Profesjonsetikk/> (05.07.17)

<http://www.udir.no/Laringsmiljo/> (05.07.17)

<http://www.trivselsleder.no/no/HJEM/> (05.07.17)

<http://laringsmiljosenteret.uis.no/mobbing/> (05.07.17)

http://laringsmiljosenteret.uis.no/category.php?method=Mobbing&lang=no_NO&categoryID=13266&q=innblikk (05.07.17)

<http://laringsmiljosenteret.uis.no/prosjekt-og-program/laeringsmiljoeprosjektet/> (05.07.17)

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2015-2/id2400765/?q=NOU%202015:2> (05.07.17)

<http://www.mot.no/om-mot/hva-gjor-vi/mot-i-ungdomsskolen/> (05.07.17) MOT i ungdomsskolen

<http://www.ks.no/fagomrader/utvikling/fou/fou-rapporter/framtidens-kompetanse/?id=41291> (05.07.17) Framtidens kompetanser i barnehage og skole

<http://www.udir.no/laring-og-trivsel/klasseledelse/> (05.07.17) Klasseledelse

<https://www.hjelptilhjelp.no/video/psykologisk-forstehjelpsskrin-frykt-og-rode-gronne-tanker-norsk>
(05.07.17) Psykologisk førstehjelpsskrin. Røde og grønne tankar.

www.fylkesmannen.no/rogaland (06.09.2017)

[SÆRSKILT Sårbare elever](http://tysver.kommune.no/SÆRSKILT/Sårbare_elever) (tysver.kommune.no)

Relasjon lærer -
elev.pdf